

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних наук**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОПОЛІТИКА

**Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія. Національна безпека»
Спеціальність **052 Політологія**
Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки****

Затверджено на засіданні
кафедри політичних інститутів та процесів
Протокол № 3 від 29 січня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	
Назва дисципліни	Геополітика
Освітня програма	Політологія. Національна безпека
Спеціальність	052 Політологія
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни (основна/вибіркова)	Вибіркова
Курс / семестр	4 курс (8 семестр)
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год / 4 год Семінарські заняття – 18 год / 6 год Самостійна робота – 60 год / 80 год
Викладач (-і)	Марчук Василь Васильович
Контактний телефон	0503737670
E-mail викладача	vasyl.marchuk@pnu.edu.ua
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Упродовж вивчення курсу згідно розкладу
Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Дисципліна «Геополітика» є вибірковою дисципліною зі спеціальності «Політологія» для освітньої програми бакалавр «Політологія. Національна безпека», яка викладається в 8 семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Навчальна дисципліна передбачає вивчення основ геополітики, її теоретичних та методологічних засад, а також специфічних понять і концепцій, що використовуються для аналізу міжнародних політичних взаємодій. Курс охоплює дослідження геополітичних контактів, інтеграційних і дезінтеграційних процесів, процесів демократизації, милітаризації, а також застосування геостратегії для реалізації геополітичних цілей.</p> <p>Курс також надає інструменти для геополітичного і геостратегічного аналізу, вивчення класичних і сучасних концепцій геополітики, а також допомагає виявляти інтереси основних суб'єктів світового процесу. Це дозволяє здобувачам самостійно аналізувати геополітичну ситуацію, зокрема роль та місце України на міжнародній арені.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення вибіркової дисципліни «Геополітика» є ознайомлення з основними поняттями та категоріями цієї галузі, а також формування здатності аналізувати міждержавні відносини через призму геополітичного підходу. Курс спрямований на розвиток аналітичних навичок, уміння оцінювати глобальні та регіональні динаміки, а також інтерпретувати ключові події на міжнародній арені з урахуванням геополітичних</p>	

аспектів владарювання та взаємодії.

У рамках курсу вивчаються об'єктно-предметне поле геополітики, історичні етапи її розвитку, основні школи та теоретичні напрями. Також розглядаються концептуальні підходи до геополітичного аналізу, новітні методологічні течії, основні методи та категоріальний апарат геополітики.

Основними цілями вивчення дисципліни є: оволодіння понятійно-категоріальним апаратом геополітики та розуміння її основних концепцій, розвиток здатності аналізувати міжнародні політичні процеси та міждержавні відносини з геополітичної перспективи, оцінка сучасних глобальних і регіональних тенденцій, засвоєння методів геополітичного аналізу та здатність застосовувати їх для оцінки міжнародних подій, формування навичок створення аналітичних документів і надання рекомендацій з геополітичних питань, ознайомлення з основними теоретичними підходами, школами та парадигмами геополітики, розкриття специфіки геополітичних інтересів ключових акторів світової політики, а також формування у здобувачів здатності самостійно робити висновки щодо геополітичних процесів та місця України в міжнародній системі.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

ІК 1.Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у політичній сфері суспільства, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій політичної науки.

Загальні компетенції:

ЗК 1 Знання предметної області.

ЗК 2 здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 3 Здатність бути критичним і самокритичним..

ЗК 6 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК.1 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК.2. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної науки.

СК.3. Здатність описувати, пояснювати політичні процеси та явища у різних соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК 4. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології у фаховій діяльності:

СК.5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК.6. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні.

СК.8. Здатність виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СК.9. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень

СК.10. Здатність аналізувати і розуміти сучасний стан і тенденції розвитку міжнародних відносин, їх вплив на національну безпеку держави, об'єктивний характер європейських та

євроатлантичних інтеграційних процесів.

Програмні результати навчання:

- РН 1 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
 РН 2. Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.
 РН 3. Вміти критично мислити у сфері політологічної діяльності.
 РН4. Мати навички професійної комунікації,
 РН5. Вміти використовуючи понятійно-категоріальний апарат політичної науки.
 РН 6. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у політологічній діяльності.
 РН 8. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної тауки.
 РН 9. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей теоретиків політичної науки.
 РН 10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, суспільно-політичних, національно-культурних та ідеологічних контекстах.
 РН 12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
 РН 13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні .
 РН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год / 4 год
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год / 6 год
самостійна робота	60 год / 80 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
8-й семестр	052 Політологія	IV курс	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам.роб
Тема 1. Геополітика як самостійна наукова дисципліна.	2		
Тема 2. Основні категорії та закони геополітики	2	4	10
Тема 3. Основні концепції та школи геополітики.		2	8
Тема 4. Сучасні геополітичні теорії та напрями досліджень	2	2	8
Тема 5. Геополітика держави.		4	10

Тема 6. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	2	2	10
Тема 7. Геополітика США та провідних країн світу.	2		6
Тема 8. Геополітичні проблеми пострадянського простору..		2	
Тема 9. Україна в сучасному геополітичному просторі	2	2	8
Заг.	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів передбачає 4 форми контролю за навчанням здобувачів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) поточний контроль (30 балів); 2) контрольна робота (30 балів); 3) підготовка презентації/написання реферативної роботи (30 балів); 4)тест (10 балів). <p>Завершується курс заліком.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: <ul style="list-style-type: none"> – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 5 балів; – вміння структурувати основні явища та елементи дисципліни – 10 балів; – знання теоретичних засад, поглядів і праць відомих дослідників – 15 балів; <p>Загальна кількість – 30 балів.</p>
Семінарські заняття	<p>Відвідування та активна участь здобувачів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу.</p> <p>Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях:</p> <p>виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо.</p> <p>Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови;</p>

використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні до 100 балів. При переведенні в загальні бали в сумі можна набрати 30 балів.

Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

– «відмінно (90-100 балів)» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре (70-89)» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

– «задовільно (50-69)» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– «незадовільно (до 50 балів)» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації по індивідуальній (самостійній) роботі; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені здобувачем самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності

Критерії оцінювання презентації/реферату	<p>Робота оцінюється в діапазоні до 100 балів. При переведенні в загальні бали в сумі можна набрати 30 балів.</p> <table border="1" data-bbox="675 297 1465 1077"> <tr> <td data-bbox="675 297 1313 555">робота є оригінальним самостійним дослідженням, у якому відбито творчий пошук здобувача, його вміння нестандартно мислити, працювати з науковими джерелами, висуваючи при цьому власні гіпотези з досліджуваних проблем;</td> <td data-bbox="1313 297 1465 555">90-100 балів</td> </tr> <tr> <td data-bbox="675 555 1313 741">наукове дослідження здобувача виконане на достатньо високому рівні, але має незначні недоліки в технічному оформленні, укладанні списку літератури, стилістиці тексту;</td> <td data-bbox="1313 555 1465 741">70-89 балів</td> </tr> <tr> <td data-bbox="675 741 1313 815">тема розкрита неповно</td> <td data-bbox="1313 741 1465 815">60-69 балів</td> </tr> <tr> <td data-bbox="675 815 1313 965">робота не відповідає переважній більшості вимог до наукових досліджень, але має структуру, у списку літератури зазначено більше трьох джерел;</td> <td data-bbox="1313 815 1465 965">50-50 балів</td> </tr> <tr> <td data-bbox="675 965 1313 1039">розкритий лише окремий аспект</td> <td data-bbox="1313 965 1465 1039">1-49 бали</td> </tr> <tr> <td data-bbox="675 1039 1313 1077">презентація/реферат не зарахований</td> <td data-bbox="1313 1039 1465 1077">0</td> </tr> </table>	робота є оригінальним самостійним дослідженням, у якому відбито творчий пошук здобувача, його вміння нестандартно мислити, працювати з науковими джерелами, висуваючи при цьому власні гіпотези з досліджуваних проблем;	90-100 балів	наукове дослідження здобувача виконане на достатньо високому рівні, але має незначні недоліки в технічному оформленні, укладанні списку літератури, стилістиці тексту;	70-89 балів	тема розкрита неповно	60-69 балів	робота не відповідає переважній більшості вимог до наукових досліджень, але має структуру, у списку літератури зазначено більше трьох джерел;	50-50 балів	розкритий лише окремий аспект	1-49 бали	презентація/реферат не зарахований	0
робота є оригінальним самостійним дослідженням, у якому відбито творчий пошук здобувача, його вміння нестандартно мислити, працювати з науковими джерелами, висуваючи при цьому власні гіпотези з досліджуваних проблем;	90-100 балів												
наукове дослідження здобувача виконане на достатньо високому рівні, але має незначні недоліки в технічному оформленні, укладанні списку літератури, стилістиці тексту;	70-89 балів												
тема розкрита неповно	60-69 балів												
робота не відповідає переважній більшості вимог до наукових досліджень, але має структуру, у списку літератури зазначено більше трьох джерел;	50-50 балів												
розкритий лише окремий аспект	1-49 бали												
презентація/реферат не зарахований	0												
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни.</p> <p>Належне виконання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання. 2) індивідуальної роботи. 3) підсумкової контрольної роботи. <p>Здобувач допускається до підсумкового контролю в та отримує залік за умови наявності 50 і більше балів.</p>												
Підсумковий контроль	<p>Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт.</p> <p>Підсумкова оцінка виставляється здобувачу в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань.</p> <p>Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в</p>												

обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

7. Політика навчальної дисципліни

Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для здобувачів є обов'язковим. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності здобувача на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недобропорядності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує здобувачеві повторно виконати необхідний вид роботи.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі відсутності здобувача освіти можливість і порядок відпрацювання пропущених занять регламентується [Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника \(введено в дію наказом ректора № 309 від 19.05.2023 р.\)](#)

Неформальна освіта. Питання визнання результатів навчання, отриманих у процесі неформальної освіти, регулюється «[Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)» (<http://surl.li/gmskrh>)

Здобувачам враховувати результати навчання, отримані в процесі неформальної освіти на курсах дистанційного навчання таких платформ, як Coursera, Prometheus, EdEra, Всеосвіта, тощо. Для прикладу, здобувачам запропоновано проходження **Курс лекцій Богдана Гаврилишина** <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/bohdan-havrylyshyn-lecture/>

Визнання результатів неформального навчання в Університеті включає подання здобувачем заяви, ідентифікацію задекларованих ним результатів, їх оцінювання університетом та ухвалення рішення щодо зарахування відповідних освітніх компонентів або відмови у визнанні. Цей процес спрямований на забезпечення відповідності задекларованих результатів вимогам освітніх програм.

8. Рекомендована література

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Моногр. /Андрущенко С. В. К.: Логос, 2021. 286 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи: Пер. з англ. Львів: Лілея-НВ, 2020. 236 с.
3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доповідь Римському Клубові. Вид. 3-тє допов. К.: Універ. вид-во "Пульсари", 2009. 248 с.
4. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. К.: МАУП, 2021. 296 с.

5. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А.Шепелев (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. К.: Знання України, 2020. 920 с.
6. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 436 с.
7. Ігнат'єва Т.В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. – 111 с.
8. Кісінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. – К.: Наш формат, 2017 320с.
9. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика: Навч. посіб. К.: Либідь, 2021. 176 с.
10. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручн. / Мальський М. З., Мацяк М. М.- 2-ге вид, доп. та випр. К.: Кобза, 2020. 528с.
11. Марчук В.В. Виміри української інтеграції в Європу. *Вісник Прикарпатського університету. Серія політологія*. 2013.№ 8. С.65-76.
12. Марчук В.В. Геополітичні виміри української євроінтеграції *Політичний менеджмент*. 2013. №5. С. 138–147.
13. Марчук В.В. Історія становлення НАТО/ Північноатлантичний альянс : історія,функції,структура та відносини. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2013. С. 15-37.
14. Марчук В.В. Організаційна структура НАТО/ Північноатлантичний альянс: історія,функції,структура та відносини. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2013. С. 38-62.
15. Марчук В. В., Дерев'яно С. М. Кувейтський вимір публічної дипломатії України : проблеми та шляхи їх подолання. Актуальні проблеми філософії та соціології. Вип. 37. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 202–208.
16. Марчук В. В., Дерев'яно С. М. Цифрова дипломатія України в Кувейті : проблеми та пріоритети. Актуальні проблеми філософії та соціології. Вип. 40. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 182–187.
17. Марчук В., Голуб'як Н. Підготовка дипломатичних кадрів у контексті становлення і розвитку чеської дипломатії (1989-2004). Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. № 41. С. 141-145.
18. Климончук В.Й., Марчук В.В. Суб'єкти публічної дипломатії України в Катарі, Кувейті та Об'єднаних Арабських Еміратах. *Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Соціологія. Право*. 2022. Випуск 3(55). С. 61-68.
19. Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://www.rada.gov.ua>.
20. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – <http://www.mfa.gov.ua>.
21. Офіційний сайт Європейського Союзу. – <http://europa.eu>
22. Офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі. – <http://www.osce.org>
23. Офіційний сайт Організації Північноатлантичного договору. – <http://www.nato.in>.
24. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. К.: НІСД, 2021. 432 с.
25. Суліма Є.М., Шепелев М.А. Глобалістика: підручник / Є.М. Суліма, М.А. Шепелев. – К. :Вища школа, 2021. 544 с

26. Чупрій Л.В. Глобальна геополітика. Ірпінь, 2022. 226 с.
27. Clemens W. Dynamics of international Relations. 2019
28. Feltham R. Diplomatic Handbook. L. 2018
29. Geostrategic Intelligence Group. URL.: <http://geostrategy.ua/>
30. Lerche Ch. Said Ab. Concepts of International politics. -N.Y., 2020.
31. Marchuk V. Exploring the Experience of the World's Leading Countries in Inclusive Growth as Part of the Post-Industrial Economy: Challenges and Perspectives. Postmodern Openings. Vol.11, No.2. June. 2020.
32. Marchuk V. Ukrainian State Policy Under The Marital Law. Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research. 2023. Volume 13. Issue 2. p.17-22. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130236/papers/A_03.pdf
33. Morgenthau H. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. 2018

Викладач:

Марчук В.В.